

16 juny 2009

La suposada inviabilitat de les pensions

Vicenç Navarro.

Catedràtic de Polítiques Públiques. Universitat Pompeu Fabra.

ExCatedràtic d'Economia. Universitat de Barcelona

El devessall mediàtic liberal

S'està estenent en el nostre país una postura generalitzada que afirma que el sistema de pensions a Espanya no és viable en la seva actual forma de finançament. Per aquest motiu que s'està proposant retardar l'edat de jubilació i canviar el temps laboral sobre el qual es basa el càlcul de la pensió, tal com recomanava un recent editorial de *El País* ("Pensions en Conflicte", 23.04.09). Avalant tals propostes s'han publicat diversos articles en les pàgines d'opinió d'aquest diari a favor d'aquestes i altres reformes. Han aparegut també informes del Banc d'Espanya o de la Comissió Europea, que suposadament afegixen evidència en suport de tals propostes de reforma de les pensions. En realitat, semblaria que s'ha arribat a un consens sobre la necessitat de realitzar tals reformes per a garantir la seva viabilitat. Deia César Molinas, en el seu article publicat recentment també a *El País*, "El necessari debat sobre les pensions" (17.03.09), que ell "no coneixia cap estudi que avalués les tesis que el sistema espanyol de repartiment, tal com està, sigui sostenible".

No existeix, tanmateix, tal consens. En realitat hi ha bastants informes que neguen aquesta inviabilitat de les pensions. Els més coneguts són els estudis de les pensions públiques a Espanya del Observatorio Social de España, publicats per Biblioteca Nueva a *La situación social de España*, Vol. II, 2008 i Vol. III, 2009, realitzats per Adolfo Jiménez, que va ser secretari general de la Seguretat Social del govern espanyol (1986-1996), reconegut

expert en temes de Seguretat Social, i un dels més grans coneixedors del sistema de pensions públic d'Espanya.

Però independentment de la diversitat d'opinions que existeixi sobre la viabilitat de les pensions, pot ser necessari i aconsellable aclarir diversos punts que es reproduïxen en aquest debat. Així, en el recent informe de la Comissió Europea sobre el futur de les pensions a Espanya, s'alerta del creixement de la despesa pública en pensions, assenyalant que tal despesa pujarà del 8,4% del PIB el 2007 al 15,1% del PIB el 2060, percentatge que la Comissió Europea considera excessiu, ja que restarà recursos necessaris per a altres sectors de la població diferents dels pensionistes. Aquesta dada ha estat utilitzada per diversos protagonistes en el debat sobre les pensions, com el Sr. Joaquín Almunia, Comissari d'Assumptes Econòmics de la Comissió Europea, per subratllar la necessitat de fer reformes, ja ara, per evitar que s'arribi a un percentatge considerat excessiu del PIB (del 2060) en pensions.

Tal argument desconeix, no obstant això, que el fet que l'any 2060 la despesa pública en pensions consumirà un percentatge del PIB (gairebé el doble del que consumeix ara) no vol dir que hi haurà menys recursos per als no pensionistes. I és fàcil de demostrar-ho. Suposin que la productivitat augmentarà un 1,5% anualment, un augment raonable basat en l'experiència dels últims anys. Això implicarà que el PIB el 2060 serà 2,25 vegades major que l'actual, la qual cosa vol dir que si el PIB actual el definim com a 100, el PIB del 2060 serà de 225. El 2007, de les 100 unitats, ens vàrem gastar 8,4 unitats en pensions (sent 8,4% el percentatge del PIB que ens gastàrem en pensions aquell any). Això vol dir que ens quedaren 91,6 unitats per als no pensionistes (100 menys 8,4 igual a 91,6). L'any 2060 ens gastarem un 15,1% de 225, és a dir, 33 unitats, per a pensionistes, quedant 225 menys 33, és a dir, 192 unitats per als no pensionistes, més del doble del que ens gastem per als no pensionistes el 2007. No hi ha, doncs, un problema com s'assumeix. No hi haurà menys recursos per als no pensionistes. En realitat Espanya es gastava fa cinquanta anys en pensions un 3% del PIB. Avui ens gastem més del doble, un 8,2%, i això no vol dir que ara tinguem menys recursos per als no pensionistes que llavors.

Els errors de les teories liberals

Un altre problema que existeix en el debat és assumir que el fet que l'esperança de vida de mitjana d'Espanya hagi passat de ser de 76 anys a 80 anys en vint-i-cinc anys (1980-2005) vol dir que el terme mitjà espanyol

viu ara quatre anys més. Això no és cert. Cal saber què vol dir esperança de vida i com es calcula. Suposem que Espanya tingués només dos habitants. Un, Pepet, que mor a l'endemà de néixer, i l'altre, la Sra. Maria, que té 80 anys. L'esperança de vida mitjana d'Espanya seria 0 anys més 80 anys, dividit entre dos, és a dir, quaranta anys. Però suposem que en un país imaginari veí, hi ha també dos ciutadans, un, Juan, que en lloc de morir a l'endemà de néixer, com en Pepet a Espanya, viu vint anys, i l'altra persona és la Sra. Victoria que té també 80 anys com la Sra. Maria. En aquest país imaginari, l'esperança mitjana de vida és de 20 més 80, dividit entre dues, és a dir 50 anys, deu anys més que a Espanya. Això no vol dir (com constantment es malinterpreta aquesta dada) que el ciutadà terme mitjà d'aquell país visqui deu anys més que a Espanya: el que la dada diu és que hi ha deu anys de vida més en la mitjana d'aquell col·lectiu de dues persones, sense clarificar que això es degui al fet que la Sra. Victoria visqui deu anys més que la Sra. María (la qual cosa no és certa), o que sigui en Juan el que viu vint anys més que en Pepet. Tots els documents que afavoreixen la reducció de les pensions conclouen que la Sra. María viu deu anys més, la qual cosa, repeteixo, no és així.

El que ha estat ocorrent a Espanya (i a Europa) és que la mortalitat infantil ha anat disminuint d'una manera molt marcada, amb la qual cosa l'esperança de vida ha anat augmentant, passant de 76 anys a 80 anys. La mortalitat per cada grup etari ha anat descendint (incloent-hi entre els ancians), però els anys de vida que el ciutadà mig viu ara no és de quatre anys més que el 1980. Calcular les pensions sobre la base d'aquesta lectura errònia de les dades penalitza la població, perquè assumeix que la gent viu més anys del que en realitat viu.

Un altre problema és ignorar el significat de mitjana. Les diferències en els anys de vida d'una persona (la seva longevitat) per classe social són enormes. La diferència en els anys de vida existent entre una persona pertanyent a la decila de renda més baixa del país (els més pobres) i la decila superior (els més rics) a Espanya és de deu anys. Als EUA són quinze i en el terme mitjà dels països de l'UE-15 són set. Aquestes diferències en anys de vida es deuen al fet que el nivell de salut de la població depèn, sobretot, de la classe social a la qual es pertany. Un treballador no qualificat (en atur freqüent durant més de cinc anys) té, als seixanta anys, el nivell de salut que un professional de renda alta té als setanta anys. Aquest últim sobreviurà al primer deu anys. És injust demanar-li al primer que continuï treballant dos (i alguns en demanen cinc) anys més per pagar les pensions del segon, que li sobreviurà deu anys. Retardar l'edat de jubilació a tota la

població treballadora, sense més, és una mesura que perjudica les classes populars per beneficiar a les classes de majors rendes, que viuen més anys.

Finalment, la viabilitat del sistema de pensions no és un tema econòmic sinó polític. Si en un llunyà futur les cotitzacions socials no fossin suficients per garantir les pensions, la qual cosa, com he dit, és qüestionable, l'Estat pot complementar o fins i tot substituir tals cotitzacions socials. I és més que dubtós que un sistema de pensions tan popular com és el públic deixés de tenir el suport per finançar-lo amb fons de l'Estat, tal com ja fan ara altres països de la Unió Europea.